

Międzynarodowa współpraca na rzecz ludów tubylczych w CAN i Mercosur. Perspektywa porównawcza

Alicja Fijałkowska

Uniwersytet Warszawski

Choć ludy tubylcze stanowią istotną grupę obywateli w państwach latynoamerykańskich, przez wiele dekad region nie poświęcał im należytej uwagi. Ten stan rzeczy zmienił się w ostatnim czasie pod wpływem czynników zarówno wewnętrznych, jak i zewnętrznych. Działania na rzecz ludów tubylczych zaczęto podejmować również w ramach latynoamerykańskich organizacji regionalnych. Niniejszy tekst skupia się na dwóch z nich: Wspólnocie Andyjskiej (CAN) oraz Wspólnym Rynku Południa (Mercosur). Celem artykułu jest porównanie działań na rzecz ludów tubylczych w obu wymienionych organizacjach poprzez udzielenie odpowiedzi na następujące pytania badawcze: 1) Jaki odsetek ludności państw członkowskich CAN i Mercosur stanowią tubylcy?; 2) Jakie działania na rzecz ludów tubylczych podjęto w państwach członkowskich CAN i Mercosur?; 3) Od kiedy i w jakim zakresie CAN i Mercosur podejmują współpracę na rzecz ludów tubylczych? 4) Która z organizacji przejawia większą aktywność w działaniach na rzecz ludów tubylczych i jakie są możliwe tego przyczyny? Artykuł bazuje na analizie porównawczej wspomaganą krytyczną analizą źródeł pierwotnych i wtórnych.

Słowa kluczowe: CAN, Mercosur, CCPICAN, RAPIM, ludy tubylcze.

Jeszcze do niedawna kwestia ludów tubylczych była dość zaniedbana przez organizacje międzynarodowe. Nawet ONZ dopiero w 2000 r. utworzyło Stałe Forum do Spraw Tubylczych (UN Permanent Forum on Indigenous Issues, UNPFII), które po raz pierwszy zebrało się dwa lata później. Z kolei Deklaracja Praw Ludów Tubylczych została przyjęta przez tę organizację w 2007 r. Jako że Ameryka Łacińska należy do regionów najbardziej zainteresowanych tym tematem, podejmowała już wcześniej własne działania na rzecz ludów tubylczych. Miały one charakter tak krajowy, jak międzynarodowy. Niniejszy tekst stanowi próbę oceny tego, która z dwóch organizacji integracyjnych, CAN czy Mercosur, i dlaczego poświęca większą uwagę współpracy na rzecz ludów tubylczych. Zbadanie tego zagadnienia wymaga odpowiedzi na następujące pytania badawcze:

1. Jaki odsetek ludności państw członkowskich CAN i Mercosur stanowią tubylcy?
2. Jakie działania na rzecz ludów tubylczych podjęto w państwach członkowskich CAN i Mercosur?

3. Od kiedy i w jakim zakresie CAN i Mercosur podejmują współpracę na rzecz ludów tubylczych?
4. Która z organizacji przejawia większą aktywność w działaniach na rzecz ludów tubylczych i jakie są możliwe tego przyczyny?

Do znalezienia odpowiedzi na powyższe pytania zastosowano głównie krytyczną analizę źródeł oraz metodę komparatywną.

Jednym z głównych problemów przy omawianiu kwestii związanych z ludami tubylczymi jest terminologia. Definicja pojęcia ludów tubylczych nastrocza bowiem poważnych problemów. Na przestrzeni ostatnich dekad pojawiło się wiele mniej czy bardziej udanych prób, z których żadna nie przyniosła uniwersalnego rozwiązania. Na gruncie organizacji międzynarodowych powszechnie stosowana jest robocza definicja opracowana przez Ekwadorczyka José R. Martinezę Cobo w ramach prac UNPFII. Zgodnie z nią:

Spółeczności, ludy i narody tubylcze to te, które zachowując historyczną ciągłość z przedpodbojowymi i przedkolonialnymi społeczeństwami, rozwijającymi się na ich terytoriach, uznają się za odmienne od innych sektorów społeczeństwa, przeważających obecnie na tych terytoriach lub ich częściach. Tworzą one obecnie niedominujące sektory społeczeństwa i są zdeterminowane, by zachować, rozwinąć i przekazać przyszłym pokoleniom terytorium przodków i swoją tożsamość etniczną jako podstawy ich dalszej egzystencji jako ludów, zgodnie z własnymi wzorcami kulturowymi, instytucjami społecznymi i systemem prawnym¹.

Na potrzeby niniejszego tekstu, w części poświęconej działaniom Wspólnoty Andyjskiej i Mercosur, przyjęto właśnie powyższą definicję, jako że w dokumentach wspomnianych organizacji zawsze mowa jest o „ludach tubylczych” (*pueblos indígenas*). Na poziomie krajowym, zależnie od państwa, używa się jednak różnych terminów bądź też w ogóle mówi się jedynie o „tubylcach” (*indígenas*) albo „rdzennej ludności” (*población indígena*). Zdarzają się także przypadki, gdy choć mówi się o „ludach tubylczych”, to jednocześnie zaznacza się, że termin ten nie powinien być interpretowany w znaczeniu, jakie przypisuje mu prawo międzynarodowe². Z tego względu w niniejszym tekście posługiwano się terminami zgodnymi z tymi używanymi w konkretnych dokumentach, w miejscach zaś, gdzie problem traktowany jest ogólnie, przyjęto określenia „rdzenni mieszkańcy” lub „tubylcy”, jako że pozwalają one na szersze ujęcie, bez podziału na konkretne ludy tubylcze, który różni się w zależności od kraju.

¹ APF, OHCHR, *The United Nations Declaration on the Rights of Indigenous Peoples: A Manual for National Human Rights Institutions*, Sydney–Genewa 2013, s. 6, <http://www.ohchr.org/Documents/Issues/IPeoples/UNDRIPManualForNHRIs.pdf> (data dostępu: 17.07.2016).

² Asamblea Nacional Constituyente, *Constitucion de la Republica Bolivariana de Venezuela*, http://www.oas.org/dil/esp/Constitucion_Venezuela.pdf (data dostępu 17.07.2016).

Ludy tubylcze w państwach członkowskich CAN i Mercosur

Zarówno Wspólnota Andyjska (Comunidad Andina, CAN), jak i Wspólny Rynek Południa (Mercado Común del Sur, Mercosur) powstały jako organizacje regionalnej współpracy gospodarczej. Ta pierwsza została utworzona na mocy Układu z Cartageny w 1969 r., a jej członkami są obecnie: Boliwia, Ekwador, Kolumbia i Peru³. Z kolei Mercosur został powołany w 1991 r. Traktatem z Asunción przez cztery państwa: Argentynę, Brazylię, Paragwaj i Urugwaj⁴. Od 2012 r. dołączyła do nich również Wenezuela, która opuściła CAN w 2006 r. Mimo że obie organizacje nadal skupiają się na kwestiach gospodarczych, to jednak starają się poszerzać współpracę między swoimi członkami również o aspekty polityczne, społeczne i kulturowe. Dzięki temu w ostatnim czasie w obu ugrupowaniach podjęto działania na rzecz ludów tubylczych.

Liczba rdzennych mieszkańców w krajach należących do CAN i Mercosur kształtuje się bardzo różnie. Wynika to z nierównomiernego zasiedlenia terytoriów dzisiejszych państw latynoamerykańskich jeszcze przed konkwistą, jak również z czasów kolonialnych i wreszcie z podejścia do kwestii rdzennych mieszkańców późniejszych rządów niepodległych państw, które powstały na terenach wcześniejszych kolonii. W krajach należących do Wspólnoty Andyjskiej, zgodnie z ostatnimi spisami, mieszka dziś łącznie ponad 10 mln tubylców, którzy stanowią nieco ponad 11% ogółu ludności. Należy jednak zaznaczyć, że państwa członkowskie różnią się metodologią badań, a także czasem ich prowadzenia. Ostatni spis w Kolumbii pochodzi bowiem z 2005 r., w Boliwii zaś z 2012 r. Z tego względu wspomniane dane nie powinny być traktowane w sposób rygorystyczny, a jedynie jako dające ogólny obraz sytuacji. Różnice w metodologii pojawiają się także w przypadku państw Mercosur, w których żyje obecnie niecałe 2,8 mln tubylców, stanowiących nieco ponad 1% ogółu ludności. Rozbieżność lat, w których przeprowadzono ostatnie spisy, jest tu jednak mniejsza, pochodzą one bowiem z okresu między 2010 a 2012 r. Dane dotyczące liczby tubylców⁵ w poszczególnych państwach członkowskich CAN i Mercosur prezentują tabele 1 i 2.

Rdzenni mieszkańcy obszaru dzisiejszej Ameryki Łacińskiej zostali uznani za ludzi dopiero w 1537 r. przez papieża Pawła III. Mimo to przez długi czas stanowili oni jedną z najniższych klas w kolonialnym społeczeństwie. Uzyskanie niepodległości i utworzenie nowych państw na terytorium dzisiejszej Ameryki Łacińskiej nie przyczyniło się znacząco do zmiany tego stanu rzeczy. W najlepszym wypadku tubylcy byli pozostawieni samym sobie, w najgorszym, tak jak to miało miejsce w Argentynie za rządów Juana Manuela de Rosasa, prowadzono przeciwko nim kampanie, które

³ P. Łaciński, *Wspólnota Andyjska*, w: M.F. Gawrycki (red.), *Procesy integracyjne w Ameryce Łacińskiej*, Difin, Warszawa 2007, s. 126–127, 143.

⁴ R. Flisiuk, *Mercosur*, w: M.F. Gawrycki (red.), *Procesy...*, op. cit., s. 115.

⁵ W zależności od metodologii przyjętej przez dane państwo, spisy wykorzystane do utworzenia tabel w niniejszym tekście obejmują obywateli, którzy określili swoją przynależność do ludów tubylczych, lub też wszystkich obywateli klasyfikowanych jako tubylcy, nawet jeśli nie deklarują oni przynależności do konkretnych ludów tubylczych. Z tego względu w każdym przypadku poczyniono odpowiednie adnotacje.

Tabela 1. Tubyłcy w krajach CAN

Lp.	Kraj	Liczba ludności ogółem	Liczba tubyłców	Odsetek tubyłców
1.	Boliwia ^a	10 027 254	4 052 501 ^b	40,41%
2.	Ekwador ^c	14 483 499	1 018 176 ^d	7,03%
3.	Kolumbia ^e	41 468 384	1 392 623 ^f	3,36%
4.	Peru ^g	28 220 764	3 919 314 ^h	13,9% ⁱ
	Łącznie	94 199 901	10 382 614	11,02%

^a INE, *Censo de Población y Vivienda 2012*, <http://datos.ine.gob.bo/binbol/RpWebEngine.exe/Portal> (data dostępu: 17.07.2016).

^b Liczba osób, które określiły swoją przynależność do ludów tubyłczych na podstawie autoidentyfikacji, z wyłączeniem Afroboliwijczyków oraz Campesinos, których również ujęto w tym zestawieniu.

^c INEC, *Censo de Población y Vivienda 2010*, <http://redatam.inec.gob.ec/cgi-bin/RpWebEngine.exe/PortalAction> (data dostępu: 17.07.2016).

^d Liczba osób, które określiły swoją przynależność do ludów tubyłczych na podstawie autoidentyfikacji. Liczba osób mówiąca w językach tubyłczych wynosiła 691 108.

^e DANE, *Censo General 2005*, Bogota, kwiecień 2008, s. 130, <http://www.dane.gov.co/censo/files/libroCenso2005nacional.pdf> (data dostępu: 17.07.2016).

^f Liczba osób, które określiły swoją tożsamość jako „tubyłec” (*indígena*) z możliwością podania przynależności do ludów tubyłczych.

^g INEI, *Censos Nacionales 2007: XI de Población y VI de Vivienda*, Lima, styczeń 2009, <http://censos.inei.gob.pe/Censos2007/IDSE/> (data dostępu: 17.07.2016).

^h Zgodnie z metodologią badań INEI, w Peru za tubyłca uznaje się osobę mówiącą w jednym z języków tubyłczych.

ⁱ W stosunku do całości populacji kraju, jednak z zastrzeżeniem, że spis obejmował 97,13% obywateli.

Tabela 2. Tubyłcy w krajach Mercosur

Lp.	Kraj	Liczba ludności ogółem	Liczba tubyłców	Odsetek tubyłców
1.	Argentyna ^a	40 117 096	955 032 ^b	2,38%
2.	Brazylia ^c	190 755 799	896 917 ^d	0,47%
3.	Paragwaj ^e	6 435 218	117 150 ^f	1,82%
4.	Urugwaj ^g	3 251 654	76 452 ^h	2,35%
5.	Wenezuela ⁱ	27 227 930	724 592 ^j	2,66%
	Łącznie	267 787 697	2 770 143	1,03%

^a INDEC, *Censo Nacional de Población, Hogares y Viviendas 2010*, http://www.indec.gov.ar/censos_total_pais (data dostępu: 17.07.2016).

^b Liczba osób, które identyfikują się jako tubyłcy (*indígena*) lub deklarują tubyłcze pochodzenie.

^c IBGE, *Censo Demográfico 2010: Características gerais dos indígenas. Resultados do universo*, Rio de Janeiro 2012, s. 55.

^d Liczba osób uznanych za tubyłców na podstawie fizjonomii, języka oraz autoidentyfikacji.

^e DGEEC, *III Censo Nacional de Población y Viviendas para Pueblos Indígenas. Pueblos Indígenas en El Paraguay. Resultados Finales de Población y Viviendas 2012*, Fernando de la Mora, grudzień 2014, s. 49.

^f Liczba osób, które określiły się jako tubyłcy (*indígena*). Przynależność do ludów tubyłczych zadeklarowało 112 381 osób.

^g INE, *Censos 2011. Población por sexo y principal ascendencia étnica racial, según grupo quinquenal de edades*, <http://www.ine.gub.uy/web/guest/censos-2011> (data dostępu: 17.07.2016).

^h Liczba osób, które określiły się jako mające tubyłcze pochodzenie (*inidígena*) i nie podały innego. Łączna liczba osób, które wskazały tubyłcze pochodzenie, także jako jedno z wielu, to 159 319.

ⁱ INE, *Censo Nacional de Población y Vivienda 2011. Empadronamiento de la población indígena*, Caracas, styczeń 2015, s. 15.

^j Liczba osób, które określiły swoją przynależność do ludów tubyłczych na podstawie autoidentyfikacji.

doprowadziły do eksterminacji całych społeczności. Szersza dyskusja na temat praw rdzennych mieszkańców rozgorzała dopiero w drugiej połowie XX w., kiedy w Ameryce Łacińskiej coraz więcej zwolenników zaczęła zyskiwać ideologia socjalistyczna. Ruchy lewicowe postulowały wówczas przeprowadzenie rewolucji, rozumianej w tym regionie jako gruntowna zmiana stosunków społecznych na drodze kompleksowych reform bądź walki zbrojnej. Rdzenni mieszkańcy, jako jedna z najbardziej eksploatowanych grup społecznych, również znaleźli się wówczas w orbicie zainteresowań lewicowych ugrupowań. Tubylcy byli jednak postrzegani w głównej mierze przez pryzmat ludności wiejskiej, a co za tym idzie, walka o ich prawa utożsamiana była często wyłącznie z dążeniem do reformy rolnej. Nie skupiano się natomiast na ich odrębności kulturowej czy językowej. Wręcz przeciwnie, dążono raczej do homogenizacji społeczeństwa⁶. Wraz ze schyłkiem bipolarnego świata i powrotem demokracji w większości krajów Ameryki Łacińskiej osłabła jednak popularność lewicy. Odwrócili się wówczas od niej również tubylcy, którzy uznali jej dotychczasowe zainteresowanie ich problemami za pozorne. Z tego względu rdzenni mieszkańcy zaczęli zakładać własne ruchy i organizacje etniczne, które podnosiły kwestie autonomii, uznania różnorodności kulturowej, a także przyznania im pełnych praw do zasiedlanej ziemi i zasobów naturalnych⁷.

Pierwsze próby włączenia tubylców do procesów polityczno-społecznych w państwach latynoamerykańskich miały miejsce jeszcze przed upadkiem bipolarnego świata. W Argentynie w 1985 r. powołano Narodowy Instytut Spraw Tubylczych (Instituto Nacional de Asuntos Indígenas, INAI) oraz nadano osobowość prawną „społecznościom tubylczym” (*comunidades indígenas*)⁸. Z kolei w Brazylii w 1967 r. powstała Narodowa Fundacja na rzecz Tubylców (Fundação Nacional do Índio, FUNAI), a kwestię ochrony praw rdzennej ludności (*populações indígenas*), łącznie z prawem do zamieszkiwanych ziem, kulturowania zwyczajów i używania własnych języków, zawarto w nowej konstytucji z 1988 r.⁹ Podobne zapisy uwzględniono także w ustawach zasadniczych tworzonych w latach 90. XX w. w takich państwach jak: Kolumbia (1991), Paragwaj (1992), Peru (1993) czy Ekwador (1998).

Na przełomie XX i XXI w. na latynoamerykańskiej scenie politycznej pojawili się nowi politycy lewicowi, którzy ponownie szukali poparcia wśród tubylców. Z uwagi na rozczarowanie dotychczasowymi rządami oraz wyższą świadomość i oczekiwania rdzennych mieszkańców nowe partie lewicowe podeszły do ich problemów kompleksowo, nie skupiając się wyłącznie na ziemi, ale ujmując szeroko kwestię wielokulturowości

⁶ A. Posern-Zieliński, *Między indygenizmem a indianizmem*, Wydawnictwo UAM, Poznań 2005, s. 37–38.

⁷ D.L. Van Cott, *Indigenous peoples and democracy: issues for policymakers*, w: idem, *Indigenous Peoples and Democracy in Latin America*, St. Martin's, New York 1995, s. 1–28.

⁸ Ministerio de Justicia y Derechos Humanos, *Ley sobre Política Indígena y apoyo a las Comunidades Aborígenes*, 8.11.1985, <http://servicios.infoleg.gob.ar/infolegInternet/anexos/20000-24999/23790/norma.htm> (data dostępu: 17.07.2016).

⁹ Presidência da República Casa Civil, *Constituição da República Federativa do Brasil de 1988*, http://www.planalto.gov.br/ccivil_03/Constituicao/Constituicao.htm (data dostępu: 17.07.2016).

i wielojęzyczności państwa. Tacy politycy jak Hugo Chávez w Wenezueli, Evo Morales w Boliwii czy Rafael Correa w Ekwadorze zaczęli także coraz częściej mówić o problemie wykluczenia tubylców oraz podkreślać wartość ich dziedzictwa. Correa nie stronił od używania języka keczua, Morales z dumą podkreślał swoją przynależność do ludu Ajmara, Chávez zaś często wspominał o ludach tubylczych w swoich przemówieniach¹⁰. Co ważne, słowa szybko zaczęły przeradzać się w czyny. W nowej konstytucji Wenezueli, uchwalonej w 1999 r., poświęcono specjalne miejsce prawom ludów tubylczych, poruszając wiele kwestii, od prawa do zachowania tożsamości i kultury, aż po odrębność gospodarczą i organizacyjną oraz gwarancję uczestniczenia w życiu politycznym. To ostatnie objęło zarówno szczebel lokalny, jak i centralny, poprzez przyznanie trzech mandatów w Zgromadzeniu Narodowym dla przedstawicieli ludów tubylczych. Także rdzenne języki uznano za oficjalne i zobowiązano się do ich poszanowania na całym terytorium kraju¹¹. Co więcej, w 2007 r. w Wenezueli powołano ministerstwo ludów tubylczych, które nadzoruje działania państwa na rzecz tej grupy obywateli. Ekwadorska konstytucja z 2008 r. również zawarła cały katalog praw ludów tubylczych, a także uznała dwa rdzenne języki za oficjalne na terytorium całego kraju, pozostałe zaś tylko w regionach zamieszkiwanych przez ludy tubylcze. Również tradycyjny system sądowniczy rdzennych mieszkańców został uznany za równorzędny z państwowym¹². W przypadku Boliwii już w preambule nowej ustawy zasadniczej z 2009 r. znalazło się odwołanie zarówno do Boga, jak i do Pachamamy¹³. Zapisy konstytucji przyznały następnie pełną autonomię ludom tubylczym, uznały 36 języków tubylczych za oficjalne oraz wyszczególniły długą listę praw „narodów i ludów tubylczych” (*naciones y pueblos indígenas*)¹⁴. Ponadto, podobnie jak w Ekwadorze, w Boliwii zagwarantowano ludom tubylczym prawo do własnego systemu sądowniczego, a także, na wzór Wenezueli, zadbano o miejsce dla ich przedstawicieli we władzach centralnych. Zgodnie z późniejszą Ustawą o Ordynacji Wyborczej (*Ley del Régimen Electoral*) odpowiadało ono siedmiu mandatom poselskim¹⁵.

W innych państwach regionu, gdzie do władzy doszli lewicowi politycy, także rozwijano działania na rzecz rdzennych mieszkańców, jednak w mniejszym zakresie. Na przykład w Argentynie w czasie prezydentury Néstora Kirchnera utworzono Radę Uczestnictwa Tubylców (*Consejo de Participación Indígena*), a cztery lata później

¹⁰ Zob. Gobierno Bolivariano, *Selección de discursos del Presidente de la República Bolivariana de Venezuela, Hugo Chávez Frías*, t. 1–7, Caracas, Ediciones de la Presidencia de la República, 1999–2005.

¹¹ Asamblea Nacional Constituyente, *Constitucion...*, op. cit.

¹² Asamblea Constituyente, *Constitución del Ecuador*, http://www.asambleanacional.gob.ec/documentos/constitucion_de_bolsillo.pdf (data dostępu: 17.07.2016).

¹³ Pachamama – Matka Ziemia, w wierzeniach Inków występowała jako bogini ziemi i natury, chroniąca uprawy i płodność, opiekunka rolnictwa.

¹⁴ Asamblea Constituyente, *Constitución Política del Estado*, <https://bolivia.infoleyes.com/norma/469/constitucion-politica-del-estado-cpe> (data dostępu: 17.07.2016).

¹⁵ Asamblea Legislativa Plurinacional, *Ley del Régimen Electoral*, 30.06.2010, <http://tse.oep.org.bo/index.php/marco-normativo/ley-026-regimen-electoral> (data dostępu: 17.07.2016).

Radę Koordynacyjną (Consejo de Coordinación), i Radę Doradczą (Consejo Asesor), które miały za zadanie usprawnić działania rządu na rzecz rdzennych mieszkańców¹⁶. Z kolei w Brazylii w 2006 r., za rządów Inácio Luli da Silvy, powstała Narodowa Komisja Polityki Indygenistycznej (Comissão Nacional de Política Indigenista), której działania doprowadziły dwa lata później do przedstawienia projektu Narodowej Rady ds. Polityki Indygenistycznej (Conselho Nacional de Política Indigenista, CNPI). Organ ten, mający koordynować politykę rządu w sprawach związanych z rdzennymi mieszkańcami, został utworzony ostatecznie w 2015 r. Co ważne, wśród członków CNPI zasiedli również delegaci ludów tubylczych¹⁷.

Współpraca na rzecz ludów tubylczych w ramach CAN

Po raz pierwszy CAN dostrzegło odmienność ludów tubylczych i konieczność przyznania im specjalnych praw w Decyzji 391 Komisji Paktu z Cartageny, dotyczącej uregulowania dostępu do zasobów genetycznych (Régimen Común sobre Acceso a los Recursos Genéticos). Artykuł 4 dokumentu mówił o wyłączeniu z regulacji zasobów genetycznych i biologicznych, które służą ludom tubylczym do wymiany lub konsumpcji. Z kolei art. 7 dawał ludom tubylczym prawo do wyłącznego decydowania w sprawie wiedzy i praktyk tradycyjnych związanych z zasobami genetycznymi¹⁸. Cztery lata później podobne zapisy znalazły się także w Decyzji 486 Komisji CAN, dotyczącej uregulowań w zakresie własności przemysłowej (Régimen Común sobre Propiedad Industrial). Artykuły 3 i 26 mówiły o odmowie wydawania patentów opartych na wiedzy ludów tubylczych bez ich zgody, a art. 75 o cofnięciu wszystkich takich patentów, które zostały wydane w przeszłości¹⁹. Pierwszym dokumentem organizacji, odnoszącym się bezpośrednio do praw ludów tubylczych, była natomiast Deklaracja z Machu Picchu w sprawie Demokracji, Praw Ludów Tubylczych i Walki z Biedą (Declaración de Machu Picchu sobre la Democracia, los Derechos de los Pueblos Indígenas y la Lucha contra la Pobreza), przyjęta przez prezydentów państw członkowskich CAN na szczycie w Limie w lipcu 2001 r. Jej art. 6 potwierdził wielokulturowość i wieloetniczność krajów członkowskich, podkreślając jednocześnie zobowiązanie do poszanowania i promocji tej różnorodności, a także do włączenia ludów tubylczych i mniejszości etnicznych w procesy polityczne i społeczne. Kolejny artykuł mówił

¹⁶ Ministerio de Desarrollo Social, *Instituto Nacional de Asuntos Indígenas (INAI): Órganos de consulta y participación*, http://www.mapaeducativo.edu.ar/pueblos_indigenas/imagenes/10_organos_consulta.pdf (data dostępu: 17.07.2016).

¹⁷ FUNAI, *Conselho Nacional de Política Indigenista é instalado durante ato no Ministério da Justiça*, 27.04.2016, <http://www.funai.gov.br/index.php/comunicacao/noticias/3746-conselho-nacional-de-politica-indigenista-e-instalado-durante-ato-no-ministerio-da-justica> (data dostępu: 17.07.2016)

¹⁸ Comisión del Acuerdo de Cartagena, *Dec. 391 Régimen Común sobre Acceso a los Recursos Genéticos*, 2.07.1996, <http://www.wipo.int/edocs/lexdocs/laws/es/can/can011es.pdf> (data dostępu: 17.07.2016).

¹⁹ Comisión de la Comunidad Andina, *Dec. 486 Régimen Común sobre Propiedad Industrial*, 14.09.2000, <http://intranet.comunidadandina.org/Documentos/decisiones/DEC486.doc> (data dostępu: 17.07.2016).

o poparciu szefów państw dla promocji i ochrony praw i wolności ludów tubylczych, w wymiarze zarówno indywidualnym, jak i kolektywnym, w tym szczególnie prawa do tożsamości, tradycji, kultur, języków, własnych wierzeń, medycyny i ochrony miejsc świętych. Ponadto podkreślono prawo do edukacji w różnorodności oraz do piastowania funkcji publicznych. Artykuł 8 wyrażał następnie gotowość do pełnego wdrożenia regulacji międzynarodowych dotyczących praw człowieka, w tym podjęcie wzmoczonych wysiłków na rzecz walki z dyskryminacją, a także zapowiadał aktywną postawę państw członkowskich CAN w przygotowaniu Amerykańskiej Deklaracji Praw Ludów Tubylczych (*Declaración Americana sobre los Derechos de los Pueblos Indígenas*). Wreszcie art. 9 zapowiadał utworzenie forum konsultacyjnego, które miałyby zająć się wszelkimi kwestiami dotyczącymi ludów tubylczych²⁰. Choć deklaracja miała również krytyków, podnoszących jej zbyt ogólny charakter²¹, to niewątpliwie przyczyniła się do późniejszych działań na rzecz ludów tubylczych w ramach CAN.

W maju kolejnego roku przyjęto Akt z Urubamby, na podstawie którego powołano wspomniane wcześniej forum konsultacyjne, nazwane Mesa Indígena de la Comunidad Andina. W jego skład miało wejść po trzech delegatów wybranych przez organizacje ludów tubylczych z każdego z krajów członkowskich oraz po dwóch delegatów każdego z rządów. Oprócz tego skład forum przewidywał doradców, wśród których znaleźli się m.in. przedstawiciel organizacji ludów tubylczych dorzecza Amazonki (*Coordinadora de las Organizaciones Indígenas de la cuenca Amazónica, COICA*) oraz delegat Fondo Indígena, funduszu na rzecz ludów tubylczych powołanego przez Szczyt Iberoamerykański w 1992 r. Mesa miała zająć się analizą współpracy w ramach CAN pod względem jej oddziaływania na ludy tubylcze, a także zapewnieniem ludom tubylczym pełnego uczestnictwa w procesach integracyjnych, łącznie z formułowaniem zaleceń oraz własnych propozycji²².

Zaledwie dwa miesiące później, w lipcu 2002 r., CAN przyjęło Andyjską Kartę Promocji i Ochrony Praw Człowieka, w której całą sekcję poświęcono prawom ludów tubylczych. Był to wówczas dokument dość nowatorski, zważywszy na fakt, że Deklarację Praw Ludów Tubylczych ONZ przyjęło w 2007 r., ostateczna zaś wersja Amerykańskiej Deklaracji Praw Ludów Tubylczych została zaakceptowała przez OPA dopiero w czerwcu 2016 r. po ok. 30 latach prac²³. Andyjska Karta

²⁰ CAN, *Declaración de Machu Picchu sobre la Democracia, los Derechos de los Pueblos Indígenas y la Lucha contra la Pobreza*, 28–29.07.2001, <http://www.comunidadandina.org/documentos/actas/dec29-7-01.htm> (data dostępu: 17.07.2016).

²¹ Zob. C. Gamboa, *Los derechos colectivos de los pueblos indígenas de la Comunidad Andina (CAN)*, w: C. Gamboa et al., *Aportes andinos sobre derechos humanos: Investigaciones monográficas*, Ediciones Abya-Yala, Quito 2005, s. 42–43.

²² CAN, *Acta de instalación de la Mesa Indígena de la Comunidad Andina*, 11.05.2002, <http://intranet.comunidadandina.org/Documentos/DInformativos/SGdi430.doc> (data dostępu: 17.07.2016).

²³ *OAS adopts new Declaration on the Rights of Indigenous Peoples*, Indian Law Resource Center, 15.06.2016, <http://indianlaw.org/adrip/oas-adopts-new-declaration-rights-indigenous-peoples> (data dostępu: 18.07.2016).

Promocji i Ochrony Praw Człowieka po raz kolejny podkreśliła wieloetniczność i wielokulturowość państw członkowskich CAN, zaznaczając, że wszystkie ludy i społeczności mają prawo do zachowania własnej tożsamości, a jedność narodowa powinna zostać osiągnięta z poszanowaniem różnorodności (art. 32). W dokumencie podkreślono także m.in. obowiązek ochrony dziedzictwa ludów tubylczych (art. 33), konieczność ich pełnej integracji ze społeczeństwem (art. 40), wagę rozwoju edukacji dwujęzycznej (art. 35), niezbędność ochrony praw kolektywnych ludów tubylczych, w tym prawa do ziemi oraz do kultywowania zwyczajów i tradycji (art. 37, art. 38), a także potrzebę ochrony środowiska naturalnego i promocji zrównoważonego rozwoju (art. 39). Co ważne, art. 95 dokumentu mówił o jego przetłumaczeniu na główne języki tubylcze²⁴.

W grudniu 2005 r. CAN podpisało konwencję o współpracy ze wspomnianym już Fondo Indígena. Planowano w ten sposób zacieśnić relacje, nawiązane już przez uczestnictwo delegata funduszu w Mesa Indígena de la Comunidad Andina. Artykuł 2 tej konwencji przewidywał oprócz dotychczasowych konsultacji możliwość zwoływania także sesji specjalnych, jeśli będą wymagały tego okoliczności. Obie organizacje zapewniły również wzajemnie swoim reprezentantom możliwość udziału we wszystkich pracach, które przewidują obecność obserwatorów (art. 3), jak też zgodziły się na wymianę informacji dotyczących tematu współpracy (art. 4). Ustalono ponadto możliwość podejmowania wspólnych działań i aktywności oraz wzajemną pomoc przy realizacji projektów na rzecz ludów tubylczych (art. 5–6)²⁵.

Aktywna współpraca z Fondo Indígena sprawiła, że w CAN zaczęto mówić o potrzebie włączenia ludów tubylczych w konsultacje na wyższym poziomie instytucjonalnym. Stąd we wrześniu 2007 r. podczas XI Sesji Nadzwyczajnej Andyjskiej Rady Ministrów Spraw Zagranicznych w Nowym Jorku CAN poszło o krok dalej, powołując stały organ doradczy, mający zajmować się kwestią współpracy na rzecz ludów tubylczych. W ten sposób, na podstawie decyzji 674, utworzono Radę Konsultacyjną ds. Ludów Tubylczych CAN (Consejo Consultivo de los Pueblos Indígenas de la Comunidad Andina, CCPICAN). W jej skład weszło po jednym delegacie z każdego państwa członkowskiego, wybieranego przez tamtejsze organizacje tubylcze, a także czterech obserwatorów. Ci ostatni mieli być reprezentantami wspomnianych już wcześniej Fondo Indígena oraz COICA, a także powstałej w 2006 r. organizacji koordynującej działania na rzecz społeczności tubylczych w krajach andyjskich – Coordinadora Andina de Organizaciones Indígenas oraz organizacji ochrony praw kobiet tubylczych – Enlace Continental de Mujeres Indígenas de Sudamérica. Za główne zadania rady uznano:

²⁴ CAN, *Carta Andina para la Promoción y Protección de los Derechos Humanos*, 26.07.2002, http://www.comunidadandina.org/documentos/actas/cart_DDHH.htm (data dostępu: 17.07.2016).

²⁵ CAN, *Convenio entre la Secretaría General de la Comunidad Andina y el Fondo para el Desarrollo de los Pueblos Indígenas de América Latina y el Caribe*, 13.12.2005, <http://intranet.comunidadandina.org/Documentos/CooperacionTecnica/CT%20216.pdf> (data dostępu: 18.07.2016).

- opracowywanie opinii i ekspertyz w zakresie integracji i spraw dotyczących ludów tubylczych dla Andyjskiej Rady Ministrów Spraw Zagranicznych, Komisji CAN i Sekretariatu Generalnego,
- uczestniczenie z prawem głosu w sesjach Andyjskiej Rady Ministrów Spraw Zagranicznych oraz w posiedzeniach Komisji CAN,
- promocję współpracy między ludami tubylczymi i instytucjami państwowymi oraz organizacjami zajmującymi się prawami człowieka i społeczeństwem obywatelskim²⁶.

Zgodnie z przyjętym następnie przez CCPICAN permanentnym Planem Strategicznym, oprócz spraw o charakterze ogólnym, organ zajął się również: zmianami klimatycznymi, kwestią podziału ziemi, uczestnictwem ludów tubylczych w procesach politycznych i ekonomicznych, sprawą konfliktów społecznych i prześladowań, a także uczestnictwem kobiet tubylczych w życiu publicznym oraz ochroną rodzin²⁷. Włączenie ludów tubylczych do procesu integracji w ramach CAN miało zdaniem organizacji wzmocnić jej legitymizację społeczną w krajach członkowskich, zintensyfikować wspólne wysiłki na rzecz ochrony praw ludów tubylczych, jak też zapobiec wykluczeniu tej grupy z procesów decyzyjnych, co występowało w przeszłości²⁸.

Od czasu powstania CCPICAN udało się zrealizować wiele programów i aktywności, zarówno związanych z promocją wielokulturowości i wieloetniczności krajów członkowskich, jak i zorientowanych bezpośrednio na pomoc i zapewnienie ochrony praw ludów tubylczych. Jednym z największych przedsięwzięć był Andyjski Projekt Bezpieczeństwa Żywnościowego i Żywnieniowego dla Narodów i Ludów Tubylczych (Programa Andino de Seguridad Alimentaria y Nutricional para Nacionalidades y Pueblos Indígenas, SAPI), powołany w lutym 2008 r. Głównym jego celem była poprawa standardu życia ludów tubylczych oraz walka z ubóstwem poprzez zapewnienie wsparcia w zakresie rolnictwa oraz edukacji żywieniowej. Stawiano nie tylko na podniesienie wydajności i dywersyfikację upraw, ale także na jakość odżywiania się. Program trwał trzy lata, a uchwalony budżet wynosił nieco ponad 1,8 mln USD²⁹. Inicjatywa zajęła się dotarciem do ludów tubylczych w krajach członkowskich, wśród których wybrane rodziny były szkolone w zakresie dywersyfikacji upraw, wykorzystania

²⁶ Consejo Andino de Ministros de Relaciones Exteriores, *Dec. 674 Consejo Consultivo de los Pueblos Indígenas de la Comunidad Andina*, 26.09.2007, <http://intranet.comunidadandina.org/Documentos/decisiones/DEC674.doc> (data dostępu: 18.07.2016).

²⁷ Zgodnie ze stroną internetową CCPICAN, <http://www.comunidadandina.org/Seccion.aspx?id=-78&tipo=TE&title=pueblos-indigenas> (data dostępu: 18.07.2016).

²⁸ E. Córdor Chuquiruna (red.), *Grupos en situación de especial protección en la región andina: pueblos indígenas. Informe sobre políticas públicas con enfoque de Derechos Humanos*, Comisión Andina de Juristas, Lima 2008, s. 10.

²⁹ CAN, *Programa Andino de Seguridad Alimentaria y Nutricional para Nacionalidades y Pueblos Indígenas*, 1.02.2008, <http://intranet.comunidadandina.org/Documentos/DInformativos/SGdi874.doc> (data dostępu: 18.07.2016).

nowych technik rolniczych oraz właściwego odżywiania się dorosłych i dzieci³⁰. W ramach programu utworzono również specjalny kierunek studiów eksternistycznych na Uniwersytecie Andyjskim im. Simóna Bolívara w Sucre – Polityki, Strategie i Działania w zakresie Bezpieczeństwa i Suwerenności Żywnościowej. Rekrutację prowadzono wśród osób pełniących funkcje publiczne, a także liderów organizacji tubylczych z krajów członkowskich CAN³¹. Co istotne, zarówno przed wdrożeniem projektu, jak i w trakcie jego trwania, podejmowano badania dotyczące rolnictwa i nawyków żywieniowych ludów tubylczych. Dzięki temu możliwe było dostosowywanie planu szkoleń do specyfiki danej społeczności na bieżąco, a po zakończeniu projektu zebrane dane zaowocowały raportami dotyczącymi praktyk i systemów produkcji żywności przez ludy tubylcze oraz dostarczyły nowych informacji na temat medycyny naturalnej³².

Współpraca na rzecz ludów tubylczych w ramach Mercosur

Podczas gdy CAN czyniło kolejne postępy na drodze do kompleksowego zajęcia się prawami ludów tubylczych oraz ich partycypacją polityczną, w Mercosur przez długi czas w ogóle nie zajmowano się tą kwestią. Nawet w Protokole z Asunción, w którym państwa członkowskie potwierdziły swoje zobowiązanie do ochrony praw człowieka, próżno szukać wzmianki na temat ludów tubylczych. Po raz pierwszy temat ten pojawił się dopiero po przystąpieniu do organizacji Wenezueli, która uczestnicząc wcześniej aktywnie w działaniach CAN, niejako przeniosła swoje zaangażowanie na tym polu do Mercosur. To właśnie w czasie kiedy Wenezuela pełniła tymczasową prezydencję w organizacji, w październiku 2013 r., w Ciudad Bolívar odbyło się pierwsze spotkanie w ramach inicjatywy Mercosur Indígena, na które zaproszono przedstawicieli ludów tubylczych ze wszystkich państw członkowskich. Jego efektem było uchwalenie deklaracji mówiącej o konieczności włączenia ludów tubylczych w procesy integracyjne, z uwagi na różnorodność etniczną i kulturową, która charakteryzuje państwa członkowskie organizacji³³. W czasie spotkania wysunięto postulat utworzenia organu pomocniczego, który zająłby się kwestią ludów tubylczych, a także nakreślono pierwszy szkic jego planu działania. Niedługo później Wenezuela zapowiedziała włączenie przedstawicieli ludów tubylczych do swoich delegacji w takich obszarach jak: środowisko naturalne, rolnictwo, edukacja czy zdrowie³⁴. Z kolei w listopadzie tego samego roku, podczas spotkania ministrów zdrowia krajów Mercosur w Caracas, gospodarze wprowadzili do porządku obrad punkt mówiący o konieczności promocji i harmonizacji polityk

³⁰ M. Piazza, *Experiencias de gestión y buenas prácticas en la implementación del proyecto Mejoramiento de la Nutrición en Poblaciones Indígenas de la CAN*, Secretaría General de la Comunidad Andina, Lima 2011, s. 38.

³¹ *Ibidem*, s. 9.

³² *Ibidem*, s. 59.

³³ Banco Interamericano de Desarrollo, Informe MERCOSUR, nr 19, listopad 2014, s. 65.

³⁴ *Ibidem*

dotyczących ochrony zdrowia rdzennych mieszkańców w ramach programu poprawy dostępu do służby zdrowia w krajach członkowskich³⁵.

Najważniejszy jak dotąd krok dokonął się w lipcu kolejnego roku, kiedy to Decyzją 14/14 Rady Wspólnego Rynku powołano postulowany w Deklaracji z Ciudad Bolívar organ pomocniczy – Spotkanie Władz ds. Ludów Tubylczych Mercosur (Reunión de Autoridades sobre Pueblos Indígenas del Mercosur, RAPIM). Miał on zająć się koordynacją dyskusji, polityk oraz inicjatyw na rzecz ludów tubylczych w państwach członkowskich, a także promocją włączenia ludów tubylczych do współpracy: kulturowej, społecznej, gospodarczej, politycznej oraz instytucjonalnej. Skład nowego organu nie został ściśle określony jak w przypadku CCPICAN. Zapisano jedynie, że RAPIM ma być koordynowane przez przedstawicieli rządów państw członkowskich, a w jego narodowych sekcjach mają uczestniczyć również przedstawiciele ludów tubylczych. Najpilniejszym zadaniem organu miało być natomiast przygotowanie planu działania, który chciano przedstawić podczas kolejnego posiedzenia rady³⁶. Z tego względu pierwsze spotkanie RAPIM, które odbyło się na początku grudnia 2014 r. w Buenos Aires, poświęcono w dużej mierze na dyskusję ostatecznego kształtu planu działania na lata 2015–2017. Został on przyjęty jeszcze w tym samym miesiącu na posiedzeniu Rady Wspólnego Rynku w Paranie. Dokument podzielono na sześć osi tematycznych, do których przypisano konkretne cele i działania. Skupiono się na następujących obszarach:

- dostęp ludów tubylczych do informacji na temat ich praw indywidualnych i kolektywnych oraz gwarancja ich przestrzegania na poziomie krajowym i międzynarodowym,
- zapewnienie ludom tubylczym udziału w konsultacjach i uczestnictwa w życiu publicznym,
- wypracowanie wspólnego stanowiska państw Mercosur w kwestiach związanych z ludami tubylczymi na forum międzynarodowym,
- promocja i ochrona kultur, języków i wiedzy ludów tubylczych,
- wymiana działań, praktyk i produktów tradycyjnych z poszanowaniem kolektywnych praw własności intelektualnej ludów tubylczych,
- wsparcie instytucjonalne Mercosur Indígena³⁷.

W ramach ostatniego punktu podkreślano konieczność utworzenia lokalnych biur RAPIM, jak również głębsze jego osadzenie w strukturach Mercosur. Mimo że RAPIM został powołany jako organ pomocniczy, to w praktyce jego rola była niewielka,

³⁵ Mercosur, *Acta de XXXV Reunión de Ministros de Salud del Mercosur*, 22.11.2013, http://www.msp.gub.uy/sites/default/files/archivos_adjuntos/actas%20rms%2002%2013.pdf (data dostępu: 18.07.2016).

³⁶ Consejo del Mercado Común, *Dec 14/14 Reunión de Autoridades sobre Pueblos Indígenas*, 28.07.2014, http://www.sice.oas.org/trade/mrcsrs/decisions/dec1414_s.pdf (data dostępu: 18.07.2016).

³⁷ Consejo del Mercado Común, *Dec 45/14 Plan de Acción de la Reunión de Autoridades sobre Pueblos Indígenas para el período 2015–2017*, 16.12.2014, http://www.sice.oas.org/trade/mrcsrs/decisions/DEC_045-2014_s.pdf (data dostępu: 18.07.2016).

a charakter ogólny i niedoprecyzowany. Plan działania postulował więc opracowanie regulaminu, który określałby częstotliwość spotkań, porządek prac czy strukturę samego organu³⁸. Dotychczas się to jednak nie udało, mimo że odbyły się jeszcze cztery spotkania RAPIM: 16–17.06.2015 w Brasili, 16–18.11.2015 w Asunción, 14–15.06.2016 w Montevideo oraz 29.05.2017 w Buenos Aires. Pozytywnym sygnałem jest natomiast I Szczyt Ludów Tubylczych Mercosur, zorganizowany w Caracas w dniach 20–21.10.2016. Choć nie przyniósł on przełomowych decyzji, to może świadczyć o zwiększeniu znaczenia Mercosur Indígena dla państw członkowskich organizacji³⁹.

Wnioski

Jak wynika z powyższej analizy, organizacją, która aktywniej zajmuje się kwestią ludów tubylczych, jest Wspólnota Andyjska. Po pierwsze, CAN podjęło ten temat znacznie wcześniej, bo już w latach 90. XX w., w 2007 r. zaś powołało wyspecjalizowany stały organ – CCPICAN. Z kolei w ramach Mercosur zainteresowano się kwestią ludów tubylczych dopiero w 2013 r., głównie z uwagi na dołączenie do organizacji Wenezueli, która stała się wielką orędowniczką wprowadzenia tego tematu do prac. Po drugie, CCPICAN jest uznawany przez CAN za organ równorzędny z innymi, a jego aktywność przekłada się na konkretne programy społeczne, takie jak SAPI. W odróżnieniu od tego RAPIM zdaje się raczej pełnić funkcję forum, którego praca przyczynia się do pogłębiania dyskusji, ale póki co nie stymuluje organizacji do aktywnych działań na rzecz ludów tubylczych. Po trzecie wreszcie, CAN podjęło kwestię ludów tubylczych w wielu ważnych dokumentach, takich jak Deklaracja z Machu Picchu czy Andyjska Karta Promocji i Ochrony Praw Człowieka. Z kolei w Mercosur trudno doszukać się wzmianki o ludach tubylczych w jakimkolwiek dokumencie.

Większe zainteresowanie kwestią ludów tubylczych w CAN niż w Mercosur wydaje się wynikać głównie z trzech przyczyn. Pierwsza z nich jest czysto organizacyjna. Jako że CAN jest ugrupowaniem starszym o ponad 20 lat od Mercosur, jego państwa członkowskie miały zwyczajnie więcej czasu na rozwinięcie społecznych aspektów integracji. Być może z tego względu temat ludów tubylczych został wcześniej zauważony i rozwinięty w ramach tej organizacji. Druga przyczyna jest niewątpliwie etniczna, jak bowiem pokazują cenzusy z ostatnich lat, tubylcy stanowią ponad 11% populacji państw członkowskich CAN, a jedynie nieco ponad 1% populacji krajów Mercosur. Z tego względu dla państw należących do tej pierwszej organizacji, w tym szczególnie dla Boliwii, gdzie tubylcy stanowią ponad 40% ludności, działania na ich rzecz nabierają dużo większego znaczenia niż w Mercosur, gdzie w żadnym państwie członkowskim tubylcy nie przekraczają 3% populacji. Wreszcie trzecia przyczyna – polityczna.

³⁸ Ibidem.

³⁹ Prensa Aloha Núñez, *Instalada primera Cumbre de Pueblos Indígenas del Mercosur*, RVN, 20.10.2016, <http://rnv.gob.ve/pueblos-indigenas-instalan-i-cumbre-del-mercosur/> (data dostępu: 21.10.2016).

Współpraca na rzecz ludów tubylczych w ramach CAN przybrała na sile po tym, jak do władzy w Boliwii, Ekwadorze i Peru doszła lewica. Szczególnie te dwa pierwsze kraje, rządzone w ostatnich latach odpowiednio przez Evo Moralesa i Rafaela Correeę, zastąpionego w tym roku przez Lenina Moreno, reprezentują kompleksowe podejście do kwestii ludów tubylczych, szeroko zapisane w nowych konstytucjach. W ten sam nurt wpisywała się Wenezuela Hugo Chaveza, zastąpionego przez Nicolasa Maduro. Świadczy o tym ustawa zasadnicza z 1999 r., a w wymiarze międzynarodowym aktywność Wenezueli jako nowego członka Mercosur na polu działań na rzecz ludów tubylczych.

Wydaje się, że w XXI w. sprawa ludów tubylczych w Ameryce Łacińskiej powoli nabiera należytej wagi. Dowodzą tego działania podejmowane zarówno w poszczególnych krajach, jak i w ramach organizacji międzynarodowych. Choć w CAN kwestia ludów tubylczych traktowana jest dużo bardziej priorytetowo niż w Mercosur, to jednak powołanie RAPIM daje nadzieję na zmianę tego stanu rzeczy. Niezmiernie ważne jest, by wysiłki w tym kierunku nie ustawały. Trudno bowiem mówić o faktycznej integracji między państwami, kiedy część społeczeństw zostaje wykluczona z dyskusji na temat jej kształtu.

International Cooperation on Indigenous Peoples within CAN and Mercosur. A Comparative Perspective

Although indigenous peoples are an important and large group of citizens in Latin America, the region seemed to be neglecting them for many decades. This has changed recently, thanks to both internal and external factors. The agenda for indigenous peoples found its place also in Latin American regional organizations. The paper focuses on two of them: the Andean Community (CAN) and the Southern Common Market (Mercosur). The aim of the research is to compare their policies on indigenous peoples by answering the following research questions: 1) What share of the population of the member countries of CAN and Mercosur do autochthonous inhabitants constitute?; 2) What actions for indigenous peoples were undertaken in the member countries of CAN and Mercosur?; 3) Since when and to what extent have CAN and Mercosur been working on the agenda for indigenous peoples?; 4) Which of the two organizations is more active in the abovementioned field and what are the probable causes of the differences in their engagement? The research uses a comparative approach, and it is mainly based on critical analysis of primary and secondary sources.

Keywords: CAN, Mercosur, CCPICAN, RAPIM, indigenous peoples.